

Balans in de stad

Visie van de Vereniging Vrienden van de Amsterdamse Binnenstad

Sinds de zomer van 2015 is de onvrede bij bewoners over de toenemende drukte in de (binnen)stad en over het gevoerde beleid opnieuw toegenomen. Voorjaar 2015 publiceerde het gemeentebestuur van Amsterdam haar lang verwachte visie op de balans tussen wonen, werken en toerisme in de stad.

‘Stad in balans’, zoals de nota heet, is een startdocument. Men wil immers samen met ondernemers, bezoekers en bewoners op zoek gaan naar een juiste balans. Dit dan wel vanuit de ambitie, wens en verwachting dat het toerisme in Amsterdam verder zal groeien en de stad daaraan moet worden aangepast.

De Vereniging Vrienden van de Amsterdamse Binnenstad (VVAB) vindt dit geen goed uitgangspunt. In de eerste plaats omdat wij vinden dat er op dit moment al sprake is van disbalans. In de tweede plaats omdat de nota er van uitgaat dat verdere groei beter gefaciliteerd moet worden. Niet meegewogen wordt dat groei ook kan worden afgeremd of omgebogen zonder afbreuk te doen aan het succes van Amsterdam. Wij denken dat ongebreidelde groei van toerisme slecht is voor Amsterdam.

Wat in de nota ontbreekt is een visie op wat die stad nou zo bijzonder maakt en hoe we daarmee omgaan. Wanneer zijn de verschillende functies van een stad en met name van een relatief kleine binnenstad met elkaar in balans? De visie van het stadsbestuur beperkt zich tot ‘Amsterdam is voor iedereen een aantrekkelijke en gastvrije stad’ en ‘Voorop staat dat de stad aantrekkelijk moet blijven voor iedereen’.

De VVAB heeft de afgelopen tijd vastgesteld dat bewoners en bewonersgroepen achter aansluiten bij de besluitvorming. Ze zitten niet zoals andere belanghebbende partijen aan tafel bij het voorbereiden van beleid. Daarom heeft de VVAB, die zich al 40 jaar bezighoudt met bescherming van ons erfgoed en de leefbaarheid, het op zich genomen haar eigen visie te presenteren.

Omarm de identiteit en de authenticiteit van Amsterdam.

De identiteit van Amsterdam komt voort uit haar historie. De stedenbouwkundige structuur van de grachtengordel is sinds de 17e eeuw bijzonder duurzaam en wendbaar gebleken en heeft steeds nieuwe ontwikkelingen geabsorbeerd. Niet alleen de 8.000 monumenten maar ook de grote diversiteit aan mensen en functies maakt de binnenstad een uitzonderlijk succesvol fenomeen. Diversiteit, tolerantie, handelsgeest, creativiteit en innovatie zijn benoemd door UNESCO als unieke waarden van de historische binnenstad en de grachtengordel. Deze waarden dient de stad te beschermen.

De acht vierkante kilometer binnenstad telt bijna 86.000 inwoners, er werken 95.000 personen. Mensen zijn er geboren of zijn er gaan wonen, worden verliefd, brengen er hun kinderen groot. Ze waarderen de gezelligheid en het grote aanbod aan winkels, dienstverlening en cultuur en leveren daar graag vierkante meters woonruimte voor in. Even leek het of bedrijvigheid uit de binnenstad zou verdwijnen, toen de grote financiële instellingen vertrokken, maar moeiteloos past de binnenstad zich aan en herbergt nu veel start-ups, creatieve industrie en it-bedrijven.

Deze dynamiek van de binnenstad, samen met de aanwezigheid van goed onderwijs en een fantastisch cultureel aanbod heeft ook de internationale positie van Amsterdam als creatieve kennisstad versterkt. Ondanks de globalisering hebben bedrijven hun plaatsgebondenheid niet verloren, maar zij kiezen juist zeer bewust hun vestigingsplaats uit. In de regio Amsterdam waren in 2014 buitenlandse multinationals goed voor 32 procent van het beschikbare werk.

Werken volgt wonen.

Uit een recent onderzoek van onderzoeksbureau Marlet, gepubliceerd in de 'Atlas voor gemeenten 2015', blijkt dat monumentale steden sinds 1985 weer in bevolkingsaantal groeien, sterker: alléén monumentale steden groeien. Monumentale steden zijn in trek bij hoogopgeleide, creatieve mensen, die in die steden de voorraad human capital vergroten, waar dan de bedrijven weer op afkomen. De aantrekkingskracht van een stad op haar (potentiële) inwoners gaat dan ook meestal samen met een toename van de werkgelegenheid in die stad.

Monumenten trekken niet alleen meer bewoners, maar ook meer bezoekers naar de stad. Ook dat levert de stad voordeel op. Tegenover de inkomsten van het toerisme moet het belang van de bewoners voor het huidige succes van de stad worden geplaatst. De binnenstadsbewoners verdienen gezamenlijk plm 2 miljard euro, de totale bevolking van Amsterdam plm 14 miljard. Dat is nog afgezien van de hypotheek en leningen waarmee de Amsterdamse woningen en monumenten worden verbeterd en onderhouden. Hun inkomen geven de bewoners grotendeels in Amsterdam uit, daarmee houden ze de stad gaande en de voorzieningen in stand.

Marlet concludeert naar aanleiding van zijn onderzoek voor de Atlas voor gemeenten: Amsterdam heeft nu een kantelpunt bereikt: "Het succes van de stad is niet vanzelfsprekend. De populariteit bij bewoners en ondernemers van de monumentale stad heeft immers niet altijd bestaan en kan weer afnemen, wanneer het woon- en werkklimaat en daarmee de leefbaarheid van de stad wordt aangetast."

Dat laatste is nu aan de hand. Het aantal bezoekers is de laatste jaren geëxplodeerd. Niet alleen de hotels nemen in omvang en in aantal toe, maar ook alles wat met de toeristenindustrie te maken heeft bedreigt de leefbaarheid in grote delen van de stad en met name de binnenstad.

Volgens het World Heritage Committee is massatoerisme één van de belangrijkste bedreigingen voor historische steden. Door de ongebreidelde groei van het massatoerisme wordt precies dat bedreigd wat Amsterdam nou juist zo bijzonder maakt.

Wat wordt er bedreigd?

De gezelligheid, de gemoedelijkheid, de vrijheid.

De bezoekers, toeristen en evenementen in de binnenstad hebben zo'n omvang gekregen dat voor gemoedelijkheid geen plaats meer is. Dranghekken, verbodsborden, linten, afzettingen van straten, privatisering van de openbare ruimte, politiebegeleiding, ordebewakers, omleidingen, opstoppingen, sirenes, helikopters, herrie, drankmisbruik en vervuiling.

In heel veel straten, bijvoorbeeld in en om de negen straatjes, de Hoogstraten, delen van de Spuistraat wordt nog nauwelijks gewoond. Veel panden zijn in handen van ontwikkelaars die de etages uitponden via short stay. De achtergebleven bewoners kennen hun burens niet meer, de tijdelijke bewoners houden geen rekening met de nachtrust van omwonenden, zetten hun vuilnis op straat wanneer het hun uitkomt, maken geen gebruik van bewonersvoorzieningen die daardoor moeite hebben te overleven.

De diversiteit.

In het stadshart vindt een enorme vershraling van functies plaats. Kappers, bakkers, schoenenwinkels, de lingeriewinkel, de viswinkel, de stomerij, de fotowinkel, de winkel in huishoudelijke artikelen, allen zijn binnen één seizoen omgetoverd in ijs- en wafelwinkels. Het stadshart telt nu meer dan 70 ijs- en wafelwinkels en tientallen 'kaaswinkels'. De toeristische kaaswinkels bijvoorbeeld betekenen concurrentie voor de breed gesorteerde kaaswinkel die al decennia in de Damstraat zit, maar nu een verdubbeling van de huur tegemoet kan zien. Door het opdringen van nieuwe functies als hotels en short stay worden de prijzen van de panden opgedreven, stijgen de OZB aanslagen en worden de huren voor veel bewoners en kleine ondernemers onbetaalbaar.

De kleinschaligheid.

In de binnenstad is alles bereikbaar op loopafstand. Slenteren en flaneren over de grachten is de meest aantrekkelijke manier om de stad te beleven, bewoners fietsen en lopen naar de school van de kinderen, naar hun werk, doen boodschappen. Door de toename van bezoekers zijn er steeds meer delen van de stad niet meer normaal begaanbaar. Waar de stoep breed genoeg is om met zijn tweeën naast elkaar te lopen, wordt deze direct ingenomen door uitstallingen, terrassen, en andere obstakels. In plaats van ruimte te scheppen op het trottoir wordt de groei gefaciliteerd door de ruimte voor bewoners te verkleinen. Terrassen op brugvleugels, bewoners die in hun eigen straat niet meer mogen of kunnen fietsen omdat de dichtstbijzijnde touringcarhalte een paar duizend bezoekers per dag aflevert. Het stratenpatroon van de binnenstad is niet berekend op touringcars, en ook niet op de grote groepen vakantiegangers die steeds meer groepsgewijs de binnenstad intrekken.

De leefbaarheid.

In Amsterdam Centrum wordt gewoond en gewerkt. De bewoners en werkenden vormen de ruggengraat van de stad, zij bepalen de sfeer. Door de groei van het aantal bezoekers en de nadruk op voorzieningen, activiteiten en evenementen gericht op deze doelgroep, raken de mensen die er wonen en werken ondergesneeuwd. Met name de bezoekers die komen voor pretparkplezier leggen een grote druk op de sfeer en de eigenheid van de stad. Duidelijk bleek dit uit het breed ondersteunde protest van de VVAB tegen de bierfiets.

Afval op straat, pies, stront en braaksel in stegen, portieken en in je zorgvuldig verzorgde plantenbak. Steeds meer agressieve en dronken groepen feestvierders, nachtelijk geschreeuw, vernielingen, festivals en evenementen met daarbij horende geluids- en andere overlast van hun bezoekers, lawaaiige party sloepen, luidruchtige bezoekers op terrassen tot laat in de nacht. Sirenes van ambulances, politie en brandweer bij verkeerd drank- en drugsgebruik. En die overlast is niet af en toe, maar elk weekend en vaak de hele week en beperkt zich niet tot de openbare ruimte. Lawaai en stank stoppen niet bij de voordeur.

De inspanningen die erop gericht waren om van de Wallen weer een Amsterdamse buurt te maken en die door de bewoners zeer werden gewaardeerd, worden nu teniet gedaan doordat deze buurt vanaf donderdagmiddag overspoeld wordt door toeristen en provincialen, vrijgezellenfeesten, bedrijfsuitjes (koekeloeren bij de hoeren, knallen op de wallen, daklozentocht, kutcakejes bakken, speur- en puzzeltochten, wallentour met meesteres Lola, pubcrawls, steptochten etc. etc.). Grote groepen buitenlandse toeristen met gids proppen zich langs de smalle grachtjes. Zoals een bewoonster omschreef: "Het is een kruising tussen Torremolinos en Artis. Alleen de dieren zijn hier de vrouwen."

Wat moet er gebeuren?

Amsterdam moet leefbaar en aantrekkelijk blijven voor haar bewoners, de mensen die er werken en voor de bezoekers die willen genieten van de monumentale en culturele rijkdom van de stad.

Het succes van de stad is niet vanzelfsprekend. Nodig zijn echte keuzes, geen lapmiddeltjes. De overheid moet meer visie weten op te brengen dan “wij omarmen de groei.” Een samenhangend beleid is nodig dat tot doel heeft de authenticiteit en leefbaarheid van de binnenstad te beschermen. Bewoners horen aan tafel te zitten bij het ontwikkelen van dat beleid. Experimenteren is prima, maar benoem en analyseer eerst het probleem, zodat je ook kunt nagaan of iets wordt opgelost.

Onvermijdelijk is dat er grenzen worden gesteld aan het alsmaar faciliteren van bezoekersstromen, aan het aantal hotelbedden, evenementen, festivals, cruiseschepen, etc.

1. Stel in de nieuwe hotelnota per 1 januari 2016 een absolute hotelstop in voor het Centrum en voer terughoudend beleid in de rest van de stad. Geen uitzondering voor ‘unieke concepten’. Dit is een uiterst wendbaar en inmiddels gedevalueerd criterium. Maak helder dat de hotelstop ook in de toekomst van kracht blijft. Ontwikkelaars wachten nu tot 1 januari 2016 want “dan komt er een nieuwe hotelnota en mag het weer”. Een uniek hotel beginnen kan altijd nog door een bestaand hotel te kopen en er iets bijzonders van te maken.

Zorg dat bestaande woningen beschikbaar blijven voor reguliere bewoning, strikte handhaving op onttrekking van woningen voor toeristenverhuur. Beperk het misbruik van shortstay door de minimale verblijfsduur te vergroten, van 7 dagen naar bijvoorbeeld 3 maanden.

Verkort de toegestane periode voor vakantieverhuur van de eigen woning. Handhaaf de meldingsplicht voor b&b en vakantieverhuur. Meldingsplicht is een voorwaarde voor effectieve controle en maakt bovendien rechtstreekse betaling van toeristenbelasting aan de stad mogelijk.

2. Stop het gebruik van Amsterdam als themapark. Stop met het faciliteren van bezoekers die niet echt geïnteresseerd zijn in de stad maar haar gebruiken als coulisse voor hun feesten. Verbied de bierfiets, verleen geen vergunning voor hottugs, partyboten, segways. Haal de touringcars uit de binnenstad. Beperk het aantal festivals. Verleen geen vergunningen voor festivals en feesten in de openbare ruimte waarvoor entree betaald moet worden.

Als Zandvoort Amsterdam Beach is, houd dan ook dáár de wk beachvolley en niet op de Dam. Vang toeristen die naar Amsterdam Castle, de Zaanse Schans of de Keukenhof willen op buiten het centrum.

3. Handhaaf de regels. Het klinkt zo eenvoudig, maar het zou een stuk schelen. Regels beschermen de kwetsbare functies. Verhoog desnoods daartoe de toeristenbelasting en precario op terrassen. Gebruik dat geld voor verbetering van de leefbaarheid voor de bewoners en werkenden door handhaving van b&b, short stay, illegale hotels, ontsierende reclame, horecalawaai, terrassen-overlast en uitstallingen. Wafels = horeca = bibob. Verbeter de reiniging. Houd de stoep vrij voor de voetgangers.

Tot slot

De Vereniging Vrienden van de Amsterdamse Binnenstad vertegenwoordigt meer dan 3.000 leden, met kennis van en liefde voor de stad. Wij zijn van mening dat het dagelijks leven in al zijn facetten in een monumentale omgeving de belangrijkste troef is van Amsterdam.

Wij roepen het stadsbestuur op om, in dialoog met de bevolking, tot een breed gedragen visie te komen waar het met de stad naartoe moet en gezamenlijk maatregelen te bedenken die de balans versterken en de leefbaarheid beschermen. De vvab is bereid mee te denken over het vervolg op de nota "Stad in Balans". Graag treden wij hierover op korte termijn in overleg.

Amsterdam, 30 september 2015